

*Кущенко Олена Іванівна,
кандидат економічних наук (PhD),
доцент ЗВО кафедри статистики, обліку та аудиту;
Митрофанова Лілія Вікторівна,
старший викладач,
ЗВО кафедра статистики, обліку та аудиту;
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна*

АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ СУЧАСНИХ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ У ВОЄННИЙ ЧАС

Інфляція в ринковій економіці – це об'єктивний процес і мова йдеться лише про її рівень. При зростанні цін до 10-20% на рік – помірний темп, 200-300% – гіперінфляція «інфляційний психоз», понад 1000% – надзвичайно висока інфляція, яка має руйнівний вплив на обсяги національного виробництва та зайнятості.

Результат інфляції – падіння купівельної спроможності грошей. Щодо аналітики цього процесу, то першочергово необхідно подивитися на загальний показник – індекс інфляції, який характеризує зміну загального рівня цін на товари та послуги, які купує населення щодо невиробничого споживання. Результати аналітики динаміки індексу та розрахунку темпів приросту (зниженню) дано у табл.1.

Згідно наданим даним відслідковується, що найвищий рівень інфляції в Україні був у перші роки після здобуття незалежності України. Як зазначається в наукових джерелах, така гіперінфляція є наслідком переходу від планової до ринкової економіки. Після 1993 року, щодо якого характерний найвищий показник індексу інфляції, вона поступово знижується і згодом з 1996 року, набуває галопуючого характеру. Прослідкувати характер інфляції та прогнозовані дані щодо змін в Україні у період 1994-2033 років нам дає змогу графік, зображений на рис.1.

На діаграмі помітно, що стрімке зростання інфляції в Україні спостерігалось у 2000 році, у 2008 році (період світової економічної кризи), у 2015 (внаслідок початку бойових дій на Сході України), у 2022 (після початку повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України). Науковці стверджують, що для стабілізації економічної ситуації в країні у періоди зростання інфляції, уряд впроваджував монетарну та фіскальну політику. З рисунку видно, що найефективнішою була антиінфляційна політика 2015 року, адже зниження інфляції відбулося у короткостроковому періоді та утримувалось на відносно стабільному рівні до 2020 року включно. Після було збільшення рівня інфляції внаслідок пандемії коронавірусу та подальший різкий скачок у 2022 му році після початку повномасштабного вторгнення. На рисунку можна побачити зниження інфляції у 2023 році, що також можна пояснити наявністю фінансової допомоги іноземних партнерів, яка допомогла

стабілізувати економічний стан в Україні. Проаналізувавши візуалізацію стає зрозуміло, що у довгостроковому періоді ефективною була антиінфляційна політика, що була націлена на боротьбу з інфляцією 2008 року. Більш наглядно зрозуміти ефективність антиінфляційної політики можна за допомогою показника темпу приросту(зниженню) інфляції, який розраховується за наступною формулою: $T_{np} = [(P_t - P_{t-1}) / P_{t-1}] 100$,

де: T_{np} – темп приросту(зниженню) інфляції,

P_t – індекс цін у t -му та $t-1$ році.

Згідно даних про індекси інфляції, розрахуємо динаміку темпів приросту (зниженню) інфляції в Україні у 1991-2033 рр. та відобразимо результати розрахунків, а також прогнозні дані(червоні) у табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка індексу та темпу приросту інфляції в Україні у 1991-2033рр.

Рік	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Індекс інфляції, %	390	2100	10256	501	281,7	139,7
Темп приросту інфляції	-	438,46	388,38	-95,12	-43,77	-50,41
Рік	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Індекс інфляції, %	110,1	120	119,2	125,8	106,1	99,4
Темп приросту інфляції	-21,19	8,99	-0,67	5,54	-15,66	-6,31
Рік	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Індекс інфляції, %	108,2	112,3	110,3	111,6	116,6	122,3
Темп приросту інфляції	8,85	3,79	-1,78	1,18	4,48	4,89
Рік	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Індекс інфляції, %	112,3	109,1	104,6	99,8	100,5	124,9
Темп приросту інфляції	-8,18	-2,85	-4,12	-4,59	0,70	24,28
Рік	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Індекс інфляції, %	143,3	112,4	113,7	109,8	104,1	105
Темп приросту інфляції	14,73	-21,56	1,16	-3,43	-5,19	0,86
Рік	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Індекс інфляції, %	110	126,6	105,1	-	-	-
Темп приросту інфляції	4,76	15,09	-16,98	-7,79	90,27	45,29
Рік	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Темп приросту інфляції	-8.72	-79.95	-124.46	14.27	-136.75	48,93

Джерело: складено та розраховано авторами за даними [1, 2]

Рис. 1. Динаміка індексу інфляції в Україні у 1994-2033рр.

Джерело: складено Python-programming[4]

Аналітика даних табл.1 та рис.1 підтверджує гіпотезу про ефективність антиінфляційної політики уряду, яка найефективнішою була у 2008 та 2015 роках. Також вищезазначені розраховані дані є відображенням характеру інфляції в Україні, який загалом був галопуючим, тобто 10-20% на рік, а у 2033 році за прогнозом складатиме (-136.09). Прогноз було зроблено за допомогою сучасного інтерактивного програмного забезпечення Python-programming[4].

Національний банк України (НБУ) суттєво впливає на інфляційні процеси через механізм монетарної трансмісії шляхом зміни процентної ставки. Процентна ставка перебуває під впливом інших чинників. Центральний банк впливає на умови, за якими комерційні банки укладають угоди на грошовому ринку, змінюючи ставки за своїми операціями з банками. І як наслідок – НБУ має вплив на вартість короткострокових кредитних коштів. Вартість таких коштів впливає на процентні ставки банків за операціями з фізичними та юридичними особами, обмінний курс національної валюти та ціни інших фінансових активів.

З 2016 року Національний банк України почав використовувати новий метод боротьби з інфляцією – інфляційне таргетування, яке полягає у тому, щоб визначити «мету» на яку необхідно впливати, наприклад – регулювання приросту грошової маси. Інфляційне таргетування є новим режимом монетарної політики, перехід до якого відбувався в Україні у три етапи, рис.2:

Рис. 2. Схема нового режиму монетарної політики в Україні

Джерело: візуалізовано авторами за даними [3]

Спершу були побудовані макроекономічні моделі та розроблено прогнозний цикл – створено технічні передумови щодо застосування інфляційного таргетування. Другий етап передбачає створення інституційних передумов. На цьому етапі уряд забезпечив Національному банку України незалежність у використанні інструментів щодо досягнення цілей, а також включав у себе усунення фіскального домінування та зміну процесу ухвалення рішень з монетарної політики. Третій етап переходу від класичної монетарної політики до інфляційного таргетування в Україні тривав з 2015 року і завершився у 2016 році. Тільки він передбачав впровадження усіх ключових елементів інфляційного таргетування.

Інфляційне таргетування характеризується відкритим плануванням цілей та оприлюдненням задач. Такий підхід антиінфляційної політики передбачає вільний доступ до конкретних цілей економічної політики (запланований рівень інфляції) та звітність щодо здобуття бажаних результатів.

Виходячи із загального положення й спираючись на сукупність усіх вище перерахованих та зазначених фактів, можна дійти висновку, що інфляція є складним економічним явищем, яке тягне за собою ряд наслідків. Щодо боротьби з інфляцією уряду необхідно впроваджувати ефективну антиінфляційну політику аби забезпечити економічну стабільність в країні.

Зробивши аналітичний огляд наукових джерел та узагальнивши їх, а також провівши статистичний аналіз зібраних та розрахованих даних щодо динаміки індексу інфляції в Україні було зроблено висновок, що з кожним роком ефективність антиінфляційної політики України зростає. Завдяки впровадженій політиці уряду інфляція має галопуючий характер та набувала максимальних значень лише під впливом складних політичних явищ. Аналітика даних щодо індексу інфляції в Україні за усі роки її незалежності, розрахунки темпів історичної інфляції та прогнозних даних, а також візуалізація отриманих результатів дали змогу зробити висновки про процес відновлення економічної стабільності в Україні, який відбувся у більш короткий період після інфляції 2015го року, аніж у 1991-1993 рр. чи у 2008му. Саме у цей період Національний

банк України почав впроваджувати такий метод боротьби з інфляцією як інфляційне таргетування. До того ж, цей метод і досі використовується щодо стримування на контролі інфляційних процесів в Україні. Враховуючи динаміку інфляції після 2015го року та сьогодні у цілому, можна стверджувати, що впровадження інфляційного таргетування було вдалим рішенням. Завдяки цьому етапу монетарної політики уряд у короткостроковому періоді значно знизив індекс інфляції у 2015-2016 рр. та підтримував його на відносно сталому рівні.

Отже, сучасна антиінфляційна політика уряду України є ефективною. Для забезпечення економічної стабільності в країні та недопускання зростання інфляції, уряду необхідно розвивати інфляційне таргетування та впроваджувати нові методи в цей етап монетарної політики. Оскільки використання такого методу інфляційного регулювання є відносно новим для України, можна припустити, що з розвитком цього методу можна отримати позитивні зміни індексу інфляції.

Список використаних джерел

1. Індекс інфляції. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/2000/> (дата звернення: 19.09.2024)
2. Індеси споживчих цін у 1991-2019рр. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/ct/cn_rik/isc/isc_u/isc_m_u.htm (дата звернення: 19.09.2024)
3. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-onoviv-perelik-sistemno-vajlivih-bankiv-13732> (дата звернення: 20.09.2024).
4. Python. Access mode: URL: <https://www.python.org/> (дата звернення: 20.09.2024)